

EDGAR ALLAN POE

Huonekalujen filosofia

”Filosofia”, sanoo Hegel, ”on kertakaikkisen hyödyttöntä ja arvotonta, ja juuri siitä syystä se on kaikista pyynnöistä ylevin, huomiomme ansaitsevin ja arvollisin saamaan sinettimme”¹ – varsin coleridgehtava² väite on syvällisen merkityksen puronen sanojen kedolla. Paradoksin vyyhdin selvittäminen olisi ajan haaskausta – sitäkin suuremmasta syystä, koska kukaan ei kiistä, että filosofialla on ansionsa ja että sitä voidaan soveltaa äärettömän moniin päämääriin. Sanotaan, että kananmunien paistamisessa piilee järkeä, ja jopa huonekaluissa on filosofiaa – mutta filosofiaa, jota amerikkalaiset tuntuvat ymmärtävän epätäydellisemmin kuin mikään muu sivistynyt kansakunta Maan kamaralla.

Asumustensa sisustamisessa ellei ulkoisessa arkkitehtuurissa yliverlaisia ovat englantilaiset. Italialaiset eivät piittaa juuri muusta kuin marmorista ja väreistä. Ranskassa *meliora probant, deteriora sequuntur*³ – ihmiset ovat liiaksi tyhjäntoimittajien sukukuntaa tutkiakseen ja pitääkseen yllä niitä talouden ominaisuuksia, joita he tosiaan ymmärtävät herkästi tai joita heillä ainakin on edellytykset ymmärtää. Kiinalaisilla ja useimmilla itäisillä roduilla on lämmin mutta asiaan sopimaton mielikuvitus. Skotit ovat *kehnoja* sisustajia. Hollantilaisilla on vain hämärä käsitys siitä, ettei verho ole kaalinpää. Espanjassa ollaan *pelkkää* verhoa – kansakuntana he *ripustavat* verhoja tai hirsipuuhan. Venäläiset eivät kalusta. Hottentotit ja kickapoot⁴ ovat päässeet jo pitkälle – yksin jenkit ovat tolkkuttomia.

Ei ole vaikea nähdä, miksi näin on. Meillä ei ole veren aristokratiaa, ja koska niin ollen olemme luonnostaan ja tosiaan välttämättömyyden pakosta muotoilleet dollariaristokratian, *varallisuuden esittely* ottaa meillä väistämättä kuningasvaltaisten maiden vaakunoiden esittelyn paikan ja täyttää sen tehtävän. Vaivatta ymmärrettävä muutos, joka olisi ollut helppo nähdä ennalta, on saanut meidät kokoamaan varsinaiset makukäsityksemme pelkkään *näyttämiseen*. Vähemmän abstraktisti puhuakseni: esimerkiksi Englannissa silkka kallisarvoisen tarpeiston esittely ei loisi tarpeiston kauneuden vaikutelmaa tai omistajan maun vaikutelmaa yhtä todennäköisesti kuin meillä – näin on ensinnäkin siksi, ettei varallisuus ole englantilaisille kunnianhimon uljain kohde, josta aatelius muodostuu; ja toiseksi siksi, että siellä todellinen jaloverisyys pikemminkin välttelee kuin ihastelee kallisarvoisuutta, jonka piirissä nousukasmainen kilpailu voi onnistua, ja rajoittuu perustellun maun ankariin rajoihin ja sen erittelevään tutkimiseen. Yhteinen kansa jäljittelee aatelisia luonnostaan, ja tuloksena on oikean tunteen levittyminen kaikkialle. Mutta kun Amerikassa dollarit ovat aristokratian korkein arvomerkki,

niiden esittelyn voidaan yleisesti ottaen sanoa olevan ainoa aristokraattisen eronteon keino; ja malleja etsivä rahvas johdatellaan huomaamatta sekoittamaan nämä kaksi täysin erillistä käsitystä mahtavuudesta ja kauneudesta. Lyhyesti sanoen lopulta huonekalun hinnasta on sisustuksellisesta näkökulmasta tullut meille melkein ainoa sen ansioiden mittapuu. Ja kun tämä mittapuu on kerran otettu käyttöön, se on vetänyt mukanaan monia vastaavia erheitä, jotka voidaan vaivattomasti jäljittää yhteen alkuhullutukseen.

Taiteilijan silmään voi tuskin sattua mitään loukkaavampaa kuin Yhdysvalloissa ”hyvin kalustetuksi” kutsutun asunnon interiööri. Sen yleisin heikkous on tolkutun suhdattomuus. Puhumme huoneen mittasuhteista aivan kuin puhuisimme taulun mittasuhteista; sekä taulu että huone voidaan nimittäin palauttaa järkähtämättömiin periaatteisiin, jotka säätelevät kaikkia taiteen muunnelmia, ja miltei samat lait, joiden nojalla päätämme maalauksen korkeammista ansioista, riittävät kamarin arvioimiseen. Suhdattomuus voidaan joskus havaita useiden huonekalujen luonteesta mutta yleensä niiden väreistä tai soveltumattomuudesta käyttöön. Hyvin usein silmää solvaa niiden epätaiteellinen järjestely. Suorat viivat vallitsevat liiaksi, jatkuvat liian katkeamattomina, tai sitten ne katkaistaan kömpelösti suorilla kulmilla. Jos kaarevia linjoja esiintyy, niitä toistetaan epämiellyttävään yksimuotoisuuteen saakka. Asiaton täsmällisyys pilaa monen huoneen ulkonäön.

Verhot on harvoin järjestetty tai valittu hyvin muu koristus huomioon ottaen. Muodollisiin huonekaluihin verhot eivät sovi, ja kohtuutonta määrää kankaita ei missään oloissa voi sovittaa yhteen hyvän maun kanssa; sopivan määrän, samoin kuin sopivan sijoittelun, kertoo kokonaisvaikutelman luonne.

Mattoja on hiljattain alettu ymmärtää paremmin kuin muinoin, mutta niiden kuvioissa ja väreissä harhaudumme edelleen kovin usein. Matto on asunnon sielu. Siitä johdetaan kaikkien virkaatekevien esineiden sävyjen lisäksi niiden muodot. Tapaoikeuden tuomari *saattaa* olla tavallinen mies; hyvän mattojen tuomarin *täytyy* olla nero. Silti olen kuullut veikkojen keskustelevan matoista uneksivan lampaan – *d’un mouton qui rêve* – ilme kasvoillaan, vaikka heitä ei pitäisi tai edes voisi panna vastuuseen omien viiksiensä hoitamisesta. Jokainen tietää, että isolla lattialla pitäisi olla isokuvioinen matto ja pienellä pienikuvioinen; mutta ei siinä kaikki. Kudosta ajatellen vain nukkamatto sallitaan. Brysselin matot⁵ ovat muodin pluskvamperfekti ja turkkilaiset maun kuolinkouristuksia. Kuvioden puolesta maton *ei* pitäisi olla pyntätty kuin arikaraintiaanin⁶ – pelkkää punaista kalkkia, keltaista okraa ja kukon sulkia. Lyhyesti

”Leppeä tai taiteilijoiden sanoin viileä valo lämpimine varjoineen tekee ihmeitä jopa kehnosti kalustetulle asunnolle.”

sanoen selvästi erottuvat alueet ja eläväiset pyöreämuotoiset kuviot *vailla mitään merkitystä* ovat tässä mediaanilakeja. Iljettäviä kukkia tai minkäänlaisten tuttujen esineiden eduskuvia ei koskaan tulisi sietää kristikunnan alueella. Toden totta, käytetään sitä sitten matoissa tai verhoissa tai seinäpapereissa tai ottomaanisohvassa, kaiken huonekalukankaiston kuvioinnin tulisi olla vain ja ainoastaan arabeskia. Vanhanaikaiset lattiarääsyt, joita edelleen silloin tällöin näkee roskaväen asumuksissa – rääsyt, joissa raitojen keskellä on valtaisia, rönsyileviä ja säteittäisiä päänäpälkähdyksiä ja joissa loistavat kaikki värisävyt vailla mitään hahmotettavia pintoja joukossaan – ovat vain ajan palvelijoiden ja rahan rakastajien rodun, Baalin lasten ja Mammonan palvojien⁷ häijyjä keksintöjä, miesten, jotka säästyäkseen ajattelemisen vaivalta ja mielikuvituksen käytöltä keksivät ensin julmasti kaleidoskoopin⁸ ja perustivat sitten yksinoikeudellisen yhtiön pyörittämään sitä höyryvoimalla.

Räikeys on amerikkalaisen talouden koristelussa johtava erhe – ja sen on helppo havaita juontuvan äsken eritellystä maun kieroutumisesta. Rakastamme kaasua ja lasia kiihkeästi. Ensin mainittua ei sisätiloissa voi sallia. Sen raaka ja epätasainen valo loukkaa. Kukaan, jolla on sekä aivot että silmät, ei suostu käyttämään sitä. Leppeä tai taiteilijoiden sanoin viileä valo lämpimine varjoineen

tekee ihmeitä jopa kehnosti kalustetulle asunnolle. Mikään ei ole koskaan ollut suloisempaa kuin astraalilampun ajatus. Tarkoitin tietysti varsinaista astraalilamppua⁹, enkä toivo, että minut käsitettäisiin väärin – tarkoitin Argand-lamppua, jossa on alkuperäinen sileä himmelilasinen varjostin ja pehmeät ja yksimuotoiset kuunvalosäteet. Kristallilasinen varjostin on vihollisen keho keksintö. Into, jolla olemme sen omaksuneet, osittain sen *prameuden* mutta pääasiassa sen *korkeamman hinnan* vuoksi, on osuva kommentti alussa esittämäni väitteeseen. Ei ole liikaa sanottu, että siltä, joka vapaaehtoisesti käyttää kristallilasista varjostinta, joko puuttuu koko tavalla hyvää makua tai sitten hän palvoo sokeasti muodin oikkuja. Tällaisesta koreasta iljetyksestä hehkuva valo on epätasaista, katkonaista ja tuskallista. Yksin se riittää kaikin tavoin turmelemaan lampun vaikutuksen alaisiksi alistettujen huonekalujen hyvän vaikutuksen. Eritoten naisten lumoava sulokkuus puolittuu sen pahan silmän katseesta.

Yleisesti ottaen noudatamme lasiasioissa vääriä periaatteita. Lasin johtava piirre on *kimallus* – ja kuinka paljon kaikkea iljettävää ilmaiseemmekaan tuolla yhdellä sanalla! Välkkyvät, levottomat valot ovat miellyttäviä *joskus* – lapsille ja idiooteille aina – mutta huoneen kaunistamisessa niitä tulisi välttää tunnollisimman mukaan.

”Rikastuessamme ajatuksemme ruostuvat.”

Tosiasias edes voimakkaita *lepattamattomia* valoja ei voi sallia. Valtaisat ja mitänsanomattomat, monisärmäiset, kaasuväläistut ja varjostimet kristallikruunut, jotka iltaisin riippuvat muodikkaimmissa olohuoneissamme, voidaan mainita väärän maun perikuviksi, teennäisen hullutuksen tiivistymiksi.

Villitys *kimallukseen* – kuten aiemmin huomautin, sen ajatus on nimittäin sekoitettu abstraktiin mahtavuuteen – on johtanut myös liialliseen peilien käyttöön. Reunustamme asumuksemme suurilla brittiläisillä peileillä ja kuvittelemme sitten toimineemme mainiosti. Asian vähäisinkin tuumaaminen riittää vakuuttamaan kenet tahansa silmäkkään lukuisten ja eritoten suurten peilien huonosta vaikutuksesta. Kun peilikuvaa ei oteta huomioon, peili tarjoaa jatkuvan, litteän, värittömän, muodottoman pinnan – sellainen on aina epämiellyttävä, se on itsestään selvää. Heijastajana sillä on kyky tuottaa hirviömäisiä ja vastenmielisiä yksimuotoisuuksia – ja tämä paha ei raskaudu ainoastaan lähteidensä lisääntymisen mukana vaan alati kasvavassa suhteessa. Huone, jossa on neljä tai viisi satunnaisesti sijoitettua peiliä, on itse asiassa taiteellisen vaikutelman kannalta kaikin puolin tyystin muodoton huone. Jos lisäämme tähän oheisilmiönä vaikuttavan ylenpalttisen kimalluksen, saamme epäoimattujen ja epämiellyttävien vaikutusten

täydellisen sekamelskan. Pesunkestävinkin heinäkenkä, joka ei sentään olisi pässinpää, huomaisi niin pyntättyyn asuntoon astuessaan saman tien, että jokin on pielessä, vaikkei hän ehkä lainkaan pystyisi osoittamaan tyytymättömyytensä syytä. Mutta johdatettakoon sama yksilö maulla kalustettuun huoneeseen, ja hän säpsähtää huudahtamaan yllätyksestä ja mielihyvystä.

Tasavaltalaisten instituutioidemme paha kasvain on, että suurikukkaroisella miehellä on täällä yleensä hyvin vähän sielua kukkaroonsa pantavaksi. Maun rappeutuminen on dollariteollisuuden osa ja vastine. Rikastuessamme ajatuksemme ruostuvat. Meidän ei siis pidä katsoa *oman* aristokratiamme piiriin, jos ylipäänsä etsimme Yhdysvalloista brittiläisen *boudoirin* henkisyttä. Olen kuitenkin nähnyt amerikkalaisten – varoiltaan yhä vaatimattomampien mutta silti hyvän maun *rara aves*¹⁰ – hallintaoikeuden piirissä asuntoja, jotka ainakin negatiivisilta ansioiltaan voisivat kilpailla merentakaisen ystäviemme *maalaringkultaisten* kabinetin kanssa.

Nytkin näen sieluni silmillä pienen eikä ollenkaan mahtailevan kamarin, jonka koristuksesta ei virheitä ole löytäminen. Omistaja makaa nukkuen sohvalla – sää on viileä, kello lähentelee keskiyötä – luonnostelen huoneen ennen kuin hän herää. Huone on suorakaiteen muotoinen – pituudeltaan siinä kolmekymmentä jalkaa ja

leveydeltään kaksikymmentäviisi¹¹ – ja muodon ansiosta huonekalut voidaan sijoittaa parhaalla mahdollisella tavalla. Huoneessa on vain yksi ovi, joka on suunnikkaan yhdessä päässä, ja vain kaksi ikkunaa, jotka ovat toisessa päässä. Viimeksi mainitut ovat suuria, ulottuvat alas lattiaan asti. Ne on sijoitettu syvennyksiin ja ne avautuvat italialaistyyliiselle *verandalle*. Niiden lasit ovat sävyltään karmiinpunaisia ja niiden ruusupuiset karmit ja puitteet ovat hieman leveämmät kuin tavallisesti. Syvennyksessä niiden verhona on paksu hopeanvärinen kangas, joka on sovitettu ikkunan muotoon ja joka riippuu löyhästi muttei vie tilaa. Syvennyksen ulkopuolella on erittäin rikkaasta karmiinpunaisesta silkistä tehdyt verhot, joita reunustaa syvä kullanvärinen kudus. Verhot on vuorattu hopeanvärisellä kankaalla, joka muodostaa pimennysverhon. Verhotankoja ei ole; mutta koko kankaan laskokset (jotka ovat pikemminkin teräviä kuin massiivisia ja vaikuttavat ilmavilta) tulevat esiin runsaasti kullatun, leveän, huonetta laipion ja seinien yhtymäkohdassa kiertävän entablementin alta. Verhokankaat myös avataan tai suljetaan paksulla kullanvärisellä köydellä, joka on kiedottu löyhästi niiden ympärille ja joka päättyy vaivattomaan solmuun – kiinnitystappeja tai vastaavia laitoksia ei näy. Verhojen ja niiden reunan värit – karmiinpunaisen ja kullan sävyt – muodostavat huoneen *luonteen* ja esiintyvät ylenpalttisesti kaikkialla. Nukkamatto on puoli tuumaa paksu ja sen perusvärinä on sama karmiinpunainen, jota piristää yksinkertaisesti kullanväristä (samanlaista kuin verhoissa) köyttä *muistuttava kuvio*. On kuin köysi olisi viskattu matolle niin, että se muodostaa lyhyiden, säännöttömien kaarien tiiviin seuraannon, eikä yksikään kaarista leikkaa toista. Matto on reunustamaton. Seinäpaperi on sävyltään kiiltävän hopeinen, ja hopeaan sekoittuu pieniä arabeskeja, jotka ovat vaaleampaa sävyä kuin hallitseva karmiinpunainen. Tapettilakeutta piristävät monet maalaukset. Ne ovat enimmäkseen mielikuvitukseensa viihtäviä maisemia, kuten Stanfieldin keijukaisluolia tai oman Chapmanimme ”Dismal-suon järvi”¹². Niiden lisäksi on kuitenkin kolme tai neljä eteerisen kaunista naisen päätä – muotokuvia Sullyn tyyliin¹³. Jokainen on sävyltään lämmin mutta synkkä – loistokkaita vaikutelmia ei näy. Yksikään kuvista ei ole pienikokoinen. Pienenpienet maalaukset antavat huoneelle *täplikkään* ulkonäön, joka on niin monen liiaksi työstetyn hienon taideteoksen häpeäpilkku. Kehykset ovat leveät *mutteivät syvät* ja runsaasti kaiverretut olematta filigraania. Niiden ylen tuhlailtava kultaus suo niille kullan koko kiillon. Ne on kiinnitetty tasaisesti seinää vasten eivätkä riipunarusta. Varsinaiset kuva-aiheet näkee joskus parhaiten jälkimmäisestä asennosta, mutta on kuin kamarin yleistä ulkonäköä loukattaisiin. Näkyvissä on vain yksi peili – eikä se ole kovin iso. Se on muodoltaan lähes pyöreä – ja ripustettu niin, ettei peilikuvaansa voi nähdä ainoastakaan huoneen tavanomaisesta istumapaikasta. Kaksi suurta sohvaa, palisanteria ja karmiinpunaisia silkkiä, kultaisin kukin koristellut, ovat ainoat istuimet, poikkeuksena kaksi kevyttä tuolia, palisanteria nekin. Huo-

neessa on piano – myös se on palisanteria ja vailla peitetä. Mahonkia on vältetty. Kahdeksankulmainen pöytä on kokonaan rikkainta kultasuonista marmorista, ja se on sijoitettu toisen sohvan lähelle – myöskään pöydässä ei ole liinaa, verhokankaiden on ajateltu riittävän. Huoneen kulmat täyttää neljä suurta ja upeaa Sèvresin maljakkoa, joissa kasvaa useita suloisia ja eläväisiä kukkia täydessä kukassa. Korkealla ja upealla kynttilänjalalla on pieni antiikkilamppu, jossa on voimakkaantuoksuista öljyä, ja se seisoo nukkuvan ystäväni pään lähellä. Muutamalla kepeällä ja sulokkaalla riippuhyllyllä, joissa on kultaiset reunukset ja kullanvärisillä tupsuilla varustetut karmiinpunaiset silkkinarut, on kaksi- tai kolmesataa upeasti sidottua kirjaa. Näiden esineiden ohella huonekaluja ei ole, jos jätämme huomiotta Argand-lampun, jossa on tasainen karmiinpunaiseen vivahtava lasivarjostin. Lamppu riippuu korkeasta laipiosta yhden ainoan kultaketjun varassa ja langettaa hillittyä mutta taianomaista valoa kaiken ylle.

Suomentanut Tapani Kilpeläinen

(alun perin: *The Philosophy of Furniture. Burton's Gentleman's Magazine. Vol. VI, No. 5, 1840, 243–245.*)

Suomentajan huomautukset

- 1 Sitaatti on epäperäinen. Poe on joko ominut sen jostakin tai keksinyt omasta päästään.
- 2 Samuel Taylor Coleridge (1772–1834), englantilainen runoilija ja kriitikko.
- 3 Lentävä lause on muunnelma Ovidiuksen säkeestä *Video meliora proboque deteriora sequor*: ”nään parempaa, paremmaksi sen myönnän ja silti seuraan huonompaa”. Ovidius, *Metamorfoosit* (Metamorphoseon). Suom. Alpo Rönty. WSOY, Porvoo 1997, VII, 20–21.
- 4 Hottentotit, nykyisin khoit, ovat eteläisessä Afrikassa asuva alkuperäiskansa. Kickapoot ovat pohjoisamerikkalainen alkuperäiskansa.
- 5 Brysselinmatoissa ”eriväriset nukkaloiimet nostetaan niisillä nukkamalkojen päälle silmukoiksi ja jätetään auki leikkaamatta”. *Tiedon värikäs maailma 12: MALM–MUT*. Uusi kirjakerho, Helsinki 1976, 93.
- 6 Poe käyttää näistä tasankointiaaneista ranskalaisperäistä nimitystä *ricaree*.
- 7 Baal oli länsiseemiläisten kansojen hedelmällisyyden ja tasapainon jumala, jota *Raamatussa* pidetään epäjumalana: ”Herran temppelistä oli vietävä pois kaikki esineet, jotka oli tehty Baalin, Astarten ja taivaan tähtien palvelusta varten” (2. Kuninkaiden kirja 23:4). Mammona on maallisen rikkauden raamatullinen symboli, josta kehoitetaan kääntymään pois: ”Te ette voi palvella sekä Jumalaa että mammonaa” (Matt. 6:24).
- 8 Kaleidoskooppi on putken muotoinen vempele, jonka sisään katsomalla voi nähdä lasinsiruista peilien avulla muodostuvia symmetrisiä kuvioita. Kaleidoskoopin keksi skottilainen fyysikko Sir David Brewster (1781–1868) vuonna 1817.
- 9 Astraalilamppu on Argand-lamppu, joka on rakennettu niin, ettei öljyvesästä lankea varjoa pöydälle.
- 10 ”Harvinaisten lintujen”.
- 11 N. 9,14 x 7,62 metriä.
- 12 Clarkson Frederick Stanfield (1793–1867), englantilainen maalari, ja John Gadsby Chapman (1808–1889), yhdysvaltalainen maalari.
- 13 Thomas Sully (1783–1872), englantilaisyntyinen yhdysvaltalainen maalari.